Observatoriulu ese de doue ori in septemana, mercurea si sambat'a.

Pretiulu

pentru Sibiiu pe 1 anu intregu 7 fl., pe 6 luni 3 fl. 50 cr., dusu la casa cu 1 fl. mai multu pe anu; — trimisu cu post'a in laintrulu monarchiei pe 1 anu intregu 8 fl., pe 6 luni 4 fl. — In strainatate pe 1 anu 10 fl. séu 22 franci, pe 6 luni 5 fl. séu 11 franci; — numeri singuratici se dau càte cu 10 cr.

OBSERVATORIULU

Diariu politicu, national-economicu si literariu.

Ori-ce inserate,

se platescu pe serie séu linia, cu litere merunte garmondu, la prim'a publicare càte 7 cr., la adou'a si a trei'a càte 6 cr. v. a. si preste acea 30 cr. de timbru la tesaurulu publicu.

Prenumeratiunile se potu face in modulu celu mai usioru prin assemnatiunile postei statului, adresate de a dreptulu la Redactiunea Diariului Observatoriulu in Sibiiu.

Nr. 12. Sibiiu, 8/20 Februariu 1878. **Anulu I.**

Port'a-de feru.

Dar mai antaiu se ne intielegemu despre ce Porta de feru póte fi vorb'a la noi. Avemu unu locu numitu Port'a-de feru distantia de unu milliariu si jumetate dela comun'a Gradisce, adeca dela ruinele Sarmisegetusei in valea Hatiegului. Acea strimtóre ce ne duce din Transilvani'a in Banatu, la Romanii antici erá cunoscuta sub numele de Pons Augusti; in evulu mediu poporulu o cunoscea sub numele de port'a lui Vasiiu, 'er magiarii i-au disu Vas-Kapu confundandu-o cu ceealalta dela Dunare. Pe aici se crede cà au strabatutu mai antaiu Traianu cu legiunile sale dreptu asupr'a capitalei daciloru. Pe aici turcii au intratu mai de multe ori in Transilvani'a, si totu la loculu acesta Ioanu Corvinu le-a sfarmatu de vre-o càte-va ori órdele loru. Dara nu acésta Porta-de feru, precumu nici cea din muntele Balcanu, prin care trece drumulu dela Sistovu la Adrianopole, si nici Port'a-de feru dintre Caucasu si marea caspica de càtra cetatea Derbent sunt acele care intereseza astadi pe lumea européna in faci'a negotiatiuniloru actuali de pace. Port'a de feru pentru care a cursu multu sange, care si astadi este un'a din cestiunile cele mai scabróse, se afla in alvi'a Dunarei si se intinde pre o distantia de 1½ milliariu; e de o latime si afundime fórte diferitoria, plina de stanci aruncate de mam'a natura in curmedîsiulu Dunarei, larga pe alocurea pàna la 3200 séu strimta pàna la 495 de urme; afunda ici colea pàna la 154 si scunda pe alocuria abea de 9—10 urme. Pe totu teritoriulu Europei acésta este trecatóri'a cea mai periculósa pentru navigatiune; prin urmare pentru comerciu si pentru tóta comunicatiunea ce ar' fi potutu avé poporale Europei cu ale Asiei pe spatele Dunarei, déca acésta piedeca infricosiata a naturei ar fi lipsitu din Dunare, seau déca mintea si man'a omenésca ar' fi voitu se-o delature pàna acumu; pentru-ca ori càtu se paru de spaimantatorie acele bucati de munti preste care trece Dunarea, ómenii déca aru fi voitu, aru fi fostu in stare se le delature si pe acele. Pe candu pulberea de pusca nu era cunoscuta, omenii invetiasera se sparga prin munti cu otietu fierbinte si cu ajutoriulu ferului. De ani 500 incoce nu ar' fi fostu nici unu lucru estraordinariu a sparge acei munti prin pulbere. Astadi càndu avemu bumbaculu esplosivu, dynamitulu si alte compositiuni chemice, curatirea Dunarei de muntii calcarei aru aparea mai multu cá o distractiune a unui corpu de geniu. Ómenii inse n'au voitu se delature acele piedeci. Caus'a erá, cà staturile invecinate se aflàu in ostilitàti aprópe permanenti unele cu altele. Imperatorii byzantini cá si sultanii turcesci, regii Ungariei cá si imperatorii Germaniei si mai tardiu ai Austriei, au consideratu acele strimtori cá celu mai eficace midilocu de aperare contr'a vecinului reu-voitoriu. Orientalii se bucuráu pentru Port'a-de feru vediendu cà poporale occidentali nu-si potu transportá regimentele si tóte aparatele bellice pe corabii spre a cadé cu ele in cóstele Constantinopolei. Totu asia poporale christiane se tieneau fericite cà esista macaru acea piedeca pentru turci, cà se nu-si póta trece corabiele loru pe Dunare in susu, incarcate cu sute de mii de órde selbatece din Asi'a.

Cá de ani 100 in coce Cabinetulu din Vien'a a panditu dupa diverse ocasiuni, cá se póta pune man'a preste totu teritoriulu, seau mai bine peste amendoue malurile Dunarei pàna unde se intinde asia numita Port'a-de feru; de aceea vedemu, cà cu ocasiunea inchiaëriloru de pace se pierdu totu deaun'a septemani si luni numai cu dispute asupra regularii teritoriului dela Port'a-de feru, pentru càte o bucata de locu cumu ar' fi hotarulu Orsiovei vechi seau a Mehadiei, seau càte o insula neinsemnata in Dunare; uneori erá mai pe aci se se sparga tergulu si se se ie la batalia. Adeveratu cà austriacii atàtu se mai sbuciumá si invertea, pàna càndu pacalea pre turcii cei fórte prosti in ale geografiei si topografiei si le luá càte o bucata de teritoriu cá si cumu ar' fi luatu-o intr'unu jocu de carti, ér une ori nici nu mai intrebá pe nimeni, ci impingea pajorele inainte si taceau. Dara austriacii totu nu-si ajunsera scopulu, pentru-ca la turci apucase a se inradecinà o specie de credintia religiosa, cà atunci càndu voru disparea straturile de munti din fundulu Dunarei, va disparea si domni'a turcesca din Europ'a. De aceea parintii nostrii vediura, cà deca turcii au pierdutu Orsiov'a vechia, au insistatu cá o parte de locu din teritoriulu romanescu se fia declaratu de neutru (res nullius); in loculu Orsiovei vechi s'a radicatu Orsiov'a noua si fortificatiunea Ada-Kaleh. Sparturile càte le au facutu austriacii buna ora in anulu 1834 càndu ap'a Dunarei scadiuse asia de tare, càtu bucàti intregi de munte remasesera pe de asupr'a, ele au fostu mai multu lucràri pe furisiu, séu cu invoirea pe sub mana a pasiei dela Belgradu dupa-ce lu-imbetáu bine, càndu si fora scirea lui. Dar' aceste tóte eráu nesce operatiuni cu totulu nedemne de orice statu si gubernu care se scie stim'a pre sine; si astadi cestiunea Portei de feru au ajunsu cá se fia tractata alaturea cu cestiunea gureloru Dunarei.

Inainte cu 3—4 ani, pre càndu in Romani'a erá d-lu V. Boierescu ministru de esterne, gubernulu austro-ungurescu si celu turcescu incepusera a tractá mai seriosu cestiunea Portei-de feru, inse asia, cà de Romani'a si Serbi'a nu voiá se scia nimicu, cà-ci Port'a otomana dedata reu din timpurile cele mai nefericite a le Romaniei si Serbiei, avù intru nimicu a se presenta si astadata cá odinióra in calitate de proprietaria suverana a teritoriului romanescu si serbescu, si apoi a tracta cu Austro-Ungari'a despre pielea romaniloru si a serbiloru curatu cá si cumu aceea ar fi pielea ei. Se intielege cà pe langa tóte complimentele si decoratiunile care plouá pe atunci dela Vien'a preste Bucuresci, gubernulu romanescu totu esí cu proteste energióse in cestiunea Portiei-de feru, notificandu-o totu-odata si celorulalte cabinete europene. Pàna unde voru fi mersu serbii ca protestele loru, nu este cunoscutu; se scie preste totu numai atàta, cà planurile de atunci turco-austriace s'au deochiatu. Unii voru a crede, cà acea manopera dela Port'a-de feru a statu in legatura strinsa cu concesiunile facute Romaniei de càtra Austro-Ungari'a in Conventiunea de vami. Adeca in Vien'a si B.-Pesta rationá ómenii asia: Se indopamu lacomi'a aceloru „boieri“ prosti dela Bucuresci cu concesiuni de tarifa, care si asia se inchiaie numai pe diece ani, pentru-cá pre candu va fi se luamu in posesiunea nóstra Portile-de feru, ei se remana cu gurile astupate, séu incai cascate, si cu ochi inholbati càtu cepele bulgaresci. Odata noi domni autocratori pe albi'a si pa tiermii Dunarei in distanti'a pe care se intindu Portile-de feru, adeca scopulii de pétra, vomu sci fórte bine ce avemu se mai facemu, cá se punemu manile pe tóta Dunarea romanésca, in ale carei porturi si asia amu cumparatu locuri intinse si amu ridicatu edificie colossali sub firm'a societatiei de corabiere cu aburu pe Dunare.

Portile-de feru trebue se se curatie odata de

Foisióra „Observatoriului“.

Ómeni din Carpati.

Trad. de

Petra-Petrescu.

(2 Continuare.)

„Da, da,“ observà Vorescu scaperandu veselu cu genele, „se pare ca asiá ti-place de ea, in càtu curendu o se si jocàmu.“

Nicolae facù o facia vesela-posomorita, ér Annuti'a rise sarcasticu si i-se vediura dóue ronduri de dinti albi cá margéu'a cari cu tóte astea de siguru n'au fostu atinsi de nici o peria de dinti.

Dupa-ce betranii au mai vorbitu impreuna unele si altele, tragêndu din candu in candu voinesce din ulciorulu cu lapte, ne gatiramu éra de drumu. Vorescu observà glumindu, ca Petru alu lui a buna séma se va intórce fórte tardiu de la „visit'a ursului“; dar acest'a se si ivì la marginea bradetului amintitu si intempinà pe Annuti'a, care se ducea la coliba cu ulciorulu si cu remasiti'a dejunului. Strain'a aparitiune femeiésca se parea ca nu prea intereséza pe zelosulu nostru venatoriu, cu atàtu mai tare inse ulciorulu de pre capulu ei.

„He, tocma bine cá se'mi stemperu setea, strigà elu si fora a dice ceva, apucà de vasulu care pentru infierbentatulu Petru erá fórte seducatoriu.

Dar Annuti'a se prefacù cá si candu n'ar vedé si n'ar audi pe ometoiulu inaltu de langa sine si trecea cu nepasare.

„Ho, ho, — nu inticlegi romanesce?“ Strigà Petru necasitu, cuprindiendu indrasnetiu tali'a svelta a copilei.

„Imi esti stepanu?“ resunà acumu cu superbia si in tonu amenintiatoriu de pre buzele Annutiei.

„Ce, stepanu?“ respunse Petru amaritu. „Suntu seteosu.“

„Ei, bine, éta colo e galét'a“ replicà scurtu frumós'a, ce se semti vetamata, „si — acumu diosu man'a!“

Tonulu si feliulu vorbirei au trebuitu in fine se influintieze ceva asupra lui Petru, cà-ci in locu d'a se supune ordonàrii, cuprinse copil'a si cu ceealalta mana si privea la ea cu ochi mari, uimiti.

„D-dieule“, strigà acést'a fora rabdare. „Óre n'ai vediutu in viéti'a ta nici o féta? inc'odata, diosu mànile, séu —“

Lui Petru i-se parù amenintiarea fórte comica, cà-ci rise cu hohotu si dise: „Ei, dar' nu me vei mancá intregu intregutiu?“

„Se te manancu — nu, ca n'amu pofta d'o bucata atàtu de tare, dar iti voiu aretá drumulu“, respunse Annuti'a in bataia de jocu.

„Nebuno, dà-mi ulciorulu, ca apoi aflu eu calea si fora tine“, replicà Petru aspru, intindiendu-se din nou dupa ulcioru, si cu atàta iutime, in càtu Annuti'a nu mai potù scapá.

Càteva secunde vasulu prinsu de patru mani, balansà incóce si incolo, in momentulu inse, candu victori'a erá se'ncline pe partea atacatoriului, strigà Annuti'a cu mania: „bine, alu teu seu fia“, si ulciorulu sburà cu atàta potere in capulu lui Petru, in càtu pe langa tóta vertosimea lui, se facù totu bucatiele, ér laptele multisioru, ce se mai aflá intr'insulu, se versà pe faci'a si sinulu duelantelui incremenitu. Efectulu pocnitoriu cá o bomba alu acestui refusu, fora indoiela „poternicu“ me facù unu momentu se fiu ingrigitu de capulu lui Petru, dar' risulu veselu alu Vorescului me incredintià, ca craniulu ómeniloru din Carpati nu trebue judecatu dupa mesur'a comuna a celorulalti ómeni. Intr'adeveru Petru, dupa-ce si scuturà de pe facia si ochi plói'a torrentiala alba si dulce, si dupa-ce mai aruncà o privire mai respectuósa inspre fét'a indrasnétia scapata, ajunse la noi. Pe faci'a lui se vedea, ca i-s'a intemplatu ceva extraordinariu, dar se parea, ca n'are nici unu motivu d'a fi catusi de pucinu indispusu din caus'a acést'a.

„Bine, dar ce e cu ursulu“, intrebà Vorescu ascundiendu-si, dupa cumu mi se parea, veseli'a candu se apropià fiiu-seu.

„E totu acela, tata“, respunse Petru.

Mergêndu astfeliu la délu pe sub umbra désa de piramide uriasie de bradi, ce miroseau a resîna, la intrebarea mea imi spuse Voresculu, ca turmele lui si ale veciniloru le deciméza de mai multu tempu mai vertosu unu ursu, a càrui urma, cunoscuta dupa o ghiara, ce i-lipsesce in lab'a d'inainte, aréta ca este de o marime extraordinara; — imi spuse mai departe, ca tóte silintiele de a'lu prinde au remasu fora succesu, atàtu pentru sîreti'a, càtu mai multu pentru pielea-i grósa, care primise dejá o jumetate duzina de glóntie fora óre-care dauna pentru proprietariu.

„Dar acumu i-cunoscu culcusiulu tata“, dice Petru maniosu, „si astadi e pace de elu, chiaru de-aru trebuí se'lu omoru cu securea.

„Bine, Petre“, observà betranulu liniscitu, „numai nu merge éra cu prea mare focu; de'ti vine aprópe, nu uitá a luá cojoculu dinainte! Unu cojocelu de acestea au mai scutitu la cate o mama fiiulu de sgarieturi rele; apoi, inca un'a baiete! nu te jucá cu ursulu si cugeta, ca ursii càte-odata au mai tari capete de càtu — alti ómeni!“

Tenerulu, caruí erau adresate aceste cuvinte, se parea ca nu iá séma nice la bunele povetie, nice la observarea in càtva muscatóre a betranului, din contra se vedea a fi cufundatu in cugete adenci. De pe faci'a lui nu se potea deduce, óre cugetarea-i incordata reduce-se la aventur'a petrecuta, séu la cea fiitóre cu ursulu, totusi, din zimbetulu veselu alu betranului, am conchisu ca, dupa parerea acestui-a, fét'a cu ulceorulu, déca nu asupra capului tare, dar totu a facutu óre-care impressiune asupra junelui.

Dupa-ce merseramu din nou tempu de preste o óra, ajunseramu la Dealu-negru, scopulu escursiunei nóstre. Dealu-negru e mai micu cá multi din tovarosii sei, inse intrunindu contrastele cele mai pitoresci, iti ofere unu prospectu raru si surprindietoriu.

(Va urma).

acei munti cumpliti ascunsi in sinulu apeloru Dunarei; dara trebue totuodata se se scia si cunósca curatu, cine este si cine remane legitimulu proprietariu alu acelui teritoriu nu numai de tiermuri, ci si de fundulu, de stratulu pe care curge Dunarea, precumu si se se reguledie odata pentru totudeauna nenumeratele certe de fruntaria nu numai cu Turci'a in cursulu Dunarei din caus'a numeróseloru insule danubiane, care se mai disputa pàna in diu'a de astadi cu puscaturi, ci si cu Austro-Ungari'a din caus'a hotarului Mehadiei si altele mai multe.

Éca totu atatea cestiuni, care merita se faca obiectu de discusiune in conferenti'a séu in congresulu europénu, a carui conchiamare se astépta.

Incercarile de impaciuire.

Precumu glóntiele se incrucea in batalii, asia se incrucescu acuma faimele diametralu oppuse, respandite asupra negotiatiuniloru de pace. In locu de a se lumina ceriulu diplomatiei, elu se intuneca totu mai multu. Scirile vinu mereu dela Constantinopole, Adrianopole, St. Petersburg, Londra, Vien'a, Berlinu, dara pàna astadi (18/6) tóte spre a ne intuneca mintile. Se nu ne miramu de acésta. Sunt fórte pucini acei ómeni, fia pusi ei càtu de inaltu, cá se scia inainte ceea ce se va intempla mane. Uneori, in epoce anumite, abia sunt càte doi in tóta Europ'a, cari se aiba secretulu evenimenteloru. Restulu este conjectura, gâcituri, vorbe ametîte, illusiuni perdute. Chiaru astadi lumea se mai inavutí cu doue illusiuni mari, dintre care una este, cà negotiatiunile de pace, despre care s'au publicatu mii de sciri, abia s'au inceputu alaltaieri in 16/4 la Adrianopole, si indata la inceputu au datu preste greutati asia de mari, in càtu plenipotentiarii turci s'au cerutu acasa spre a lua instructiuni noue. Dela cine? Dela Sultanulu, care sta pe unu pitioru cá se se retraga la Bruss'a. Alta surprisa este, cà proiectulu de conferentia a cadiutu in balta, din causa cà cabinetulu din Berlinu a spus'o, dupa cumu ne asigura „Presse“ din Vien'a Nr. 47, comitelui Andràssy verde, cà cu simpl'a conferentia proiectata de esc. sa, nu va scóte nimicu la cale, ci va scóte séu numai cu unu formalu congresu europénu, demnu de popórale Europei, séu déca nici asia, apoi voru lua cuventulu tunurile Armstrong, Krupp, Uchatius si D-dieu scie cumu le mai chiama. Totu „Presse“ ne spune, cà in ministeriulu de esterne din Vien'a s'au intemplatu mai de curendu unele scene furtunóse. Tóte acestea sunt simptome, cà pacea definitiva nici-decumu nu este asia de aprópe, precumu credu cei carii o dorescu.

Este constatatu, ca diece monitóre englese au intratu dejá prin Dardanele. La mesur'a acést'a luata din partea Angliei a respunsu principele Gorciacoff, ca déca Britani'a simte necesitate a si-aperá suditii sei din Constantinopole, tocma asiá si Russi'a „care inca isi are suditi acolo, va face totu ce i-va fi possibilu pentru aperarea aceloru-a. Pàna candu scriemu aceste, Russii n'au intratu inca, dar se afla numai càteva verste*) de la Constantinopole.

Facia cu acestu evenimentu, ce face monarchi'a nóstra? S'ar fi crediutu, ca in urm'a interpelariloru facute asupra cestiunei orientali, atàtu din colo, càtu si dincoce de Lait'a, se va reversá óre-care lumina. Confusiunea inse este cu multu mai mare. Pe candu press'a magiara din Ungari'a bucina pe tóte tonurile resbelu cu ori ce pretiu contra Russiei, pe atunci cea de dincolo se aréta tare moderata. Caracteristicu este, ca chiaru „N. Fr. Presse“, care mai inainte strigá din respoteri se ne armàmu contra Russiei, astadi, dice, cà e bine se ne vedemu de trebile nóstre.

Se mergemu mana in mana cu Angli'a, dicu diurnalele magiare si magiaróne, pentru ca tóte interesele nóstre suntu identice cu ale Angliei. Nu este adeveratu, respundu foile gubernamentali de dincolo, pentru ca Engliterei nu i-pasa de libertatea guriloru Dunarii, ea se preambla fora nici o grigia pe marea mediterana si egea, si tóte màrfile si-le póte descarcá in porturi, de unde cá mane, cu ajutoriulu càliloru ferate, se voru tramite fora nici o greutate si prin Austro-Ungari'a.

Prin urmare comerciulu ei nu sufere, precumu sufere alu Austro-Ungariei prin inchiderea guriloru Dunarii. Asemene diferescu interesele austro-ungare de ale Engliterei si in privinti'a poporatiuniloru si statuletieloru, ce se voru formá pe langa Dunare. Angli'a nu tremura de formarea de state slave, cari pentru Austri'a suntu o cestiune vitala. In fine nice cestiunea Bessarabiei nu atinge interesele Angliei, cá ale nóstre. Ochii Engliterei suntu atientiti singuru asupra Dardaneleloru. Si apoi credeti, intréba totu acele foi gubernamentali, ca Angli'a isi va versá vreodata sangele pentru Austri'a? Nici odata.

Cumu? si ce cugeta despre noi Angli'a, care n'are nici o incredere in Austro-Ungari'a, ve potemu convinge din discursulu renumitului exministru Gladstone, tienutu la 8 Februariu in camer'a comuneloru. Discursulu, care are fórte mare insemnatate si pentru Romani'a, ilu reproducemu in urmatórele:

„E de neaperata trebuintia, ca ochiulu veghiatoru alu Engliterei se fia atîntitu asupra Austriei. De 60 ani incóce, ori de càte-ori se punea, séu era aprópe de a se pune la ordinea dilei vreuna combinatiune européna si erai nevoitu se stai de partea uneia séu de partea celeilalte dintre puterile in cestiune, pentru Austri'a a fostu una nenorocita fatalitate d'a se afla totu-de-una de partea cea gresita. Acésta nenorocita procedere provine dín principiulu, ca intocmirile si relatiunile popóreloru din vecinatatea iei trebuie se fia determinate de nesce imprejurari cari suntu impreunate cu propriele ei neajunsuri din intru. N'acusu de locu pe distinsulu capu de astadi alu guvernului Austriei si nu uitu asemenea, ca actualele ambasadoru alu Austriei la Londra, in timpulu candu era in fruntea guvernului austriacu, propunea si recomandá pentru resolvarea cestiunii Oriintelui unu planu, care facea state tributarie autonome din provinciele chrestine.

„Déra Austria are se se lupte cu greutati din intru, care asia dicendu o impingu se staruiésca ca afacerile provincieloru invecinate se se reguleze intr'unu modu conformu cu nevoile séle din intru. Asia a fostu — permita-mi-se a cita unu esemplu, si inca unulu dintre acelea care de locu nu e lipsitu de importantia — si dupa resbelulu Crimeii, candu s'a ivitu cestiunea unirii principateloru dunarene. In acelu timpu, guvernulu Austriei s'a opusu la unire, pentru ca unirea da statului romanu putere si taria, si din nefericire politic'a Austriei era de-a mantiné acele provincie in neunire. Dupa convingerea mea inse, unirea principateloru a fostu cea mai buna si cea mai intielépta mesura luata de Europ'a in scopu d'a regula afacerile imperiului turcescu. Romani'a, in proportiune cu puterile iei, a fostu unu adeveratu zidu de aperare. Optusprediece luni séu mai multe, càtu a duratu rescól'a imprejurulu iei, candu Serbia si Muntenegru erau in resbelu cu Turcia, Romania nu s'a facutu culpabila de nici una turburare, ci a indeplinitu indatoririle neutralitatii. Candu Romani'a s'au aruncatu in resbelu, a facutu-o, cà-ci au fostu silita. Déca inse Romania aru fi fostu despartita, in locu se fia unita; déca n'ar fi avutu se-si apere libertatea si esistinti'a sea nationale, aru fi fostu cu multu mai nainte atrasa in vértejulu incurcaturiloru. Nu me sfiescu déru a declara ca, déca in Rusia domnescu veleitati de marire, — si eu presupunu ca domnescu si acolo, ca si aici, ca si in ori-care alta tiéra, — eu consideru una Romania libera, cu una esistentia nationale independinte, ca celu mai bunu si celu mai tare zidu de aperare in contra aceloru veleitati de intindere.

„Se póte ca una Belgia in oriintele Europei, una patria a libertatii, se fia una pedeca pentru mariri dinastice, pentru intinderi teritoriale. S'a luatu mesur'a cea mai admirabile pentru infiintiarea unei noui puteri, a unui statu liberu: inse acelu principiu a fostu cu staruintia si din tóta puterea combatutu de Austria. Me temu déra, ca Austria va face din nou una nenorocita incercare, cá radimata pe consideratiuni stórse din relatiunile iei din intru, se ciuntésca marele daru ce este in ajunu d'a se da popóreloru subjugate din Turcia.*)

„Principiulu meu, pe care la casu oportunu 'lu voi desvolta, este, ca Engliterii nu-i e permisu a fi aliata cu Austria pentru asemenea scopuri. Speru inse ca Austria, acumu dupa ce a facutu esperiintia cu constitutiunea iei, a renuntiatu la acele idei; déca inse n'aru fi asia, atunci multe glasuri se voru radica in acésta Camera, pentru ca se impedece unu reu, pentru care póte n'ar fi de vina vre-una parere gresita a guvernului, déru pe care elu aru fi póte nevoitu se 'lu tolereze. Parerea mea e ca noi nu ne putemu alia nici cu Austria nici cu una alta putere, ca se micsioramu pentru popórele subjugate darulu, pe care Rusia si Turcia s'au indatoratu a-li-lu da la sfersitulu resboiului.“ (Dupa U. p. A.)

Ungari'a.

Budapest'a 1/13 Februariu 1848. (Unde suntu si ce facu deputatii nostri romani tramisi in diet'a Ungariei?) Din reporturile diaristicei magiare si germane din capital'a Ungariei se constata, cà in diet'a tierii de càte-va dile decurgu desbaterile asupr'a proiectului de lege privitoriu la pactulu dualisticu pentru cestiunea vamale; cetimu si ne convingemu, cumu aderintii gubernului, din asia numit'a metamorfosat'a si fusionat'a partida liberala a lui Tisza pe di ce merge desertéza s — in remuscarea convictiunei fatia de periclele c le semtiescu, respective prevedu pentru interesel patriei, in suculu proiectului de lege — ei fac parte din opositiune si combatu cu argumente plau sibile proiectulu domnului si corifeului loru d deunadi.

In sîrulu combatantiloru vedemu pre deputati croati, pre sasi si pre serbi; apoi ii vedemu grupati si disciplinati in cluburi, despre cari diaristic'a dincóci si dincolo de Lait'a se intereséza si amintiesce mai in totu reportulu, firesce dupa stimulatiune — cea aderinte guvernului bine, cea contraria reu; dar' totusi se intereséza si recunósce cà esista celu pucienu o fractiune de deputati, carea representa poporulu de nationalitatea loru, adeca pre cetatienii nemagiari!

Scimu cà si noi romanii avemu — bine reu — in legislatiunea tierii cativa deputati, representanti ai poporului si anume, avemu pre: Antonescu, Balomiri, Borlea, Cosma, Dod'a, Gurbanu, Hodosiu, Ioanoviciu, Popu, Alex. Romanu si Serbu, avemu adeca totusi 11 di: unsprediece deputati, cari dupa mandatulu loru au sacr'a detorintia se represinte si apere din totu sufletulu interesele poporului romanu, care i-au invescutu cu incredere si i-au tramisu acolo mangaietu de cea mai firma sperantia.

Cari suntu interesele patriei, care ale statului si cari ale nóstre romaniloru, le sciu si cunoscu acei 11 deputati pré bine, nu trebue se li lipimu noi de ânim'a loru. Ocasiune mai binevenita si timpu mai corespundietoriu, mai oportunu si nimeritu ca si acum'a, nu au avutu si nici voru avé pentru de a probá cà suntu demni de increderea ce o au pusu poporulu in ei, si pentru de a se manifestá in fapta de aceia ce suntu!

Unii dintre ei, cunoscuti aderinti ai partidei guvernamentale, póte voru remané mortîsiu pe langa credeulu politicu alu loru; dar' ei pecatuescu fórte candu o facu acést'a ca romani atunci, candu chiar consocii loru magiari, croati, sasi si serbi totu de aceleasi principii, credintie si ingagiaminte, intre impregiurarile actuali se socotescu altmintre si insistu din respoteri la meliorarea situatiunei; la crearea unei sorti mai bune si fericitórie pentru patria preste totu si pentru poporu si nationalitatea loru cu deosebire.

Si càndu in momentulu acesta de crisa ii vedemu pre deputatii din dieta magiari, croati, sasi si serbi desfacendu-se de ingagiamentele oficiali comendate si dictate, candu ii vedemu consolidandu-se si intrunindu-se in cluburi — fara considerare la atitudinea loru politica de ieri alalta ieri, vorbindu si combatendu in directiune contraria proiectului guvernului actuale, atàtu de apesatoriu si impilatoriu, — multi ne intréba si noi insine ne intrebamu: cà ce facu, unde suntu deputatii nostri romani alesi de poporulu romanu si tramisi in diet'a Ungariei in legislatiunea tierii ???! Respunda-ni ei si càtu mai curendu spre liniscirea nóstra. Sapienti pauca!

Cunun'a deputatiloru anteluptatori nationali dela diet'a Ungariei la anulu 1861 representá totu numerulu celoru de astadi, adeca unsprediece; inse unde suntu acelea timpuri si acei ómeni?! A pretinde dela deputatii de astadi ca se se manifeste de aperatori si luptatori nationali, este o naivitate politica, timbrare si inferare de reu patriotu (rosz hazafi), tradatoriu de patria (haza árulo), agitatoru si mai scie D-dieu càte de tóte epitete, calumnii si acusari; de aceea nime nici nu pretinde alt'a, decàtu ca deputatii nostri càti au si tienu mandatele poporului, barem atunci candu impregiurarile si necesitatile ii reclama cu imperiositate, se nu lipsésca dela onorificulu si sublimulu loru postu, fie apoi ca totu insulu sè-si ridîce vocea si se-si dée votulu dupa cumu ii va dicta convictiunea si dupa cumu ii va luminá D-dieu mintea si intieleptiunea. Dar a fi deputatu, a tiené unu mandatu nerepresentatu, adeca a lipsí dela postulu seu in dieta, credemu cà este pecatu strigatoriu la ceriu.

Din dieces'a gr. cat. Oradana, septeman'a lui Zacheu 1878.

Resunetu la resunetulu din Nr. 6 alu „Observatoriului“. Din capulu locului trebue se marturisescu, cumca prea deplinu sum convinsu, cà „mortea episcopului Olteanu a causatu in clerulu satu-mareanu o adeverata intristare“. — Cum nu?! candu-si vediù „multele“ si „frumosele sperantie, ce le pusese in — energiosulu episcopu“ — nemicite; „promissiunile cele multe“ facute la diverse ocasiuni, devenite — fumu; memo-

---

*) 7 verste = 1 milu.

*) Adeca a nu suferi in giurulu seu formarea de state slave si romane, din caus'a populatiuniloru slave si romane din laintrulu monarchiei. R.

randulu i-stagnéza si se ingropa in pulbere de mai multi ani; din „reformele promise nu scie se se fia pusu in lucrare neci un'a“. . . „Cu tóte aceste satu-marenii mai credu inca, cà deca mortea nu lu rapea asia rapede din vietia, elu, cu incetulu si successive, ar fi introdusu tote reformele promise.“ — Asia credu fratii satu-mareni, cá se 'si mai maresca inca dorerea si intristarea! . . De cumva inse nu se grabiá asia tare, si nu punea asia mari sperantie in fia-iertatulu eppu; va se dica, deca nu se inchinau sorelui indata la resaritu, ci asceptau celu pucinu miediadio'a, deca nu togma apunerea; deca cugetau, cà aveau de a face cu unu Fratutiu, crescutu si invertitu intre Nemti dela fragedele-i teneretie, pana candu devenì eppu; si cà pe langa fineti'a, rutin'a cea mare — a sbeutu si o dosa buna din acea insusime, propria de multe ori omeniloru deveniti mari, de a promite multe si a nu inpliní nemica: atunci intristarea clerului satu-mareanu nu erá asia mare. Nici fericitulu Papp-Szilágyi n'a fostu scutitu de acea insusire, se nu o numescu slabitiune; si elu promitea darea si marea; edificá la munti de auru, si cetati in ventu, monasteriu la Petrani s. a.

Nu asia inse Vulcanu. — Elu sciá se console pe omu, nu prin promisiuni nerealisabili, ci prin vorbe bune, adeveratu parintiesci; fiendu-i simbolulu: „Deca nu poti ajutá pe cineva cu midiloce materiali, dà-i omului necajitu celu pucinu cuventu bunu“.

Clerului satu-mareanu — de altumentrea, si deca vomu intorce foi'a pe alta facia, -i licuresce si unu picu de consolatiune spre alinarea intristarii. Au nu i s'a facutu din destulu memorandului? ori mai are de a se tângui, cà lu acopere pulberea in cutareva archivu? candu atatia ensi capetara distinctiuni, si se pestritiara, insînorara si gaitanara pena la — non plus ultra, si asia dicundu — pe neasceptate.

Tote-su frumose si bune la rondulu seu, dar numai cu cumpetu si cu mesura. Se trecemu la altele mai serióse.

Nu sciu, cati au fostu, cati nu, cei „mai multi preoti ai dicesei Oradane din partile satu-marene;“ deducundu inse din datulu de dio'a a S. Ioanu, trebue se presupunu a fi fostu cati-va.

Dar si de asi fi securu, cà n'a subscrisu altulu nimeni, afora de unu singuru ensu — me dechiaru gata cu tota promtitudinea a face destulu provocarei fratiesci cu referintia la cele ce privescu aducerea la lumina a starei fonduriloru diecesei nóstre.

Si eu consentiescu „din ânima si sufletu“ cu fratii Crisieni, si subscriu tote cele insierate in „Gazeta“ Nr. 98 pana la suplementulu Nr. 102 a. tr. cari tote si in togma ca si memorandulu fratiloru satu-mareni — dupa dis'a loru — „voru poté sierbi fiitoriului eppu de unu bunu materialu“. Numai bunavointia se aiba. Pe langa tote cà mai erá se se scrie multe in acea carte, scrisa dupa marturisirea loru forte pe scurtu. — Dar cine se si pota descrie — pe lungu si pe largu — tóte càte le facù „energiosulu episcopu“ spre binele si inflorirea diecesei in unu tempu asia de lungu alu domnirei sale de — 4 ani?! Mai alesu candu pre langa cele sciute si nesciute se mai ivescu altele — nesperate. — Vedi Nr. 2 din „Observatoriu“ si „Gazeta“ a. c.

Consemtiescu din adunculu ânimei si cu cele ce le scriu fratii satu-mareni, si nu asiu avé mai mare bucuria, decatu candu le-asiu vedé realisate dorintíele desfasiurate in punctele I—V. si a—g. Dar apoi starea gimnasiului dela Beiusiu, si desastrulu ce l'au ajunsu?! Cum se va vindecá reulu acest'a?

Da, numai unu consistoriu plenariu ar fi chiamatu — in aceste impregiurari — a aduce lucrulu la cale; a face, cá se dispara odata céti'a si intunereculu, si se se reverse lumina, cá se pota vedé totu natulu: cum stamu, ce avemu, si cum ne amu poté ajutorá. — Si dechiaru si eu solemnu, cà ori Domnulu Vicariu gen. cap. ori si altulu, care va midilocí convocarea doritului Consistoriu plenariu — va binemeritá de diecesa si natiune. In modulu inse, prin care ar fi se se ajunga de multu doritulu scopu — diferimu.

Nu-si aducu aminte fratii, de nu toti — unii, cà nu demultu 'si portau, vreu se dicu prenumeráu respectivii Dni, carora li se canta, diarie magiare „per compagnie“, romane nici asia. — Onore exceptiunei! Ore altu-mentrea se fia acumu?! Nu cumva se va insielá amaru chiaru si „filoromanulu“ din Nr. 2 alu „Gazetei“, candu — dupa ce le vorbesce la ânima cum se pote mai petrundietoriu si ii face atenti, cà ce respundere grea ii asteptá din partea istoriei si a posteritatii — speréza, „cà de asta-data nu va suná toc'a la urechile surdului“ si cà „vocea lui nu va fi: acelui ce striga in pustía?!“ Eu din parte-mi me temu, cà cei chiamati nici nu vedu in carte. — Cà-ci:

„Multe s'au scrisu — dice filoromanulu in acést'a foia — Gazet'a — in interesulu diecesei Oradane, fora de a fi aflatu candu-va resunetu la urechile celoru competinti“. . . Multe dieu! frumose, bune si salutarie; dar inca in „Federatiune!“ de pe tempurile lui Papp-Szilágyi; cum se manifestà dorinti'a de a vedé odata publicandu-se starea fonduriloru diecesane! Tóte indesiertu, tote remase dorintie desierta!

Nu sciti, cum s'a esprimatu o data Olteanu in audiulu mai multor'a? . . . Éca: „Nu o pociu duce la cale cu canonicii acestia, nu sciu ce vreu, neci acum nu cunoscu starea fondureloru; dar le voiu impune, cá se mi le aréte, si se le publice prin diarie“.

Asia Olteanu, pana-ce nu semtiá, cà lu stringu curelele, si pàna nu fù necesitatu a-si vîrí ghiarele in cass'a fonduriloru diecesane; de aici incolo isi pierdù apetitulu de a face vediuta si cunoscuta starea si administrarea loru.

Cá se nu se mai arunce mazere pe parete, si se nu mai spalamu Harapi; éca ce cugetu eu dupa a mea parere, cà ar fi cu scopu si cale se se faca spre a ne limpedî odata afacerile nóstre, cari ni se vedu a fire atatu de incurcate.

„Fundatiunile suntu averea clerului, si clerulu e indreptatitu a cere dare de sema despre averea sa. Si acést'a dare de sema are se se intemple neincungiuratu, fia chiaru si nu de bunavoia!“ dicu fratii satu-mareni, si inca cu totu dreptulu. — Credu inse, cà nu va negá nimeni, cumcà partile satu-marene, apartienutorie diecesei gr. cat. Oradane, suntu in preponderantia, considerate din ori-ce puntu de vedere: poporulu celu numerosu, preotimea — asia dicundu — in massa, cu unu Vicariu in frunte, cu atati'a protopopi si canonici onorari, protopopi actuali si assessori consistoriali, toti barbati luminati, de svatu si cu curagiu. Acesti'a suntu chiamati in lini'a prima, si moralminte indatorati, cá totu atatia, carora le zace la ânima interesulu diecesei si alu natiunei — ca se iée initiativ'a spre delaturarea releloru, ce ne amenintia. — Éca cum!

Puna-se in cointíelegere mai de aprópe unulu cu altulu; convóce, s. e. in Carei*), o adunare de preoti, ori si mixta, din partile satu-marene, ori si din altele, pre cale privata ori prin diarie — dupa cum le va veni mai bine la socotéla. — Obiectele de discutatu le suntu prea bine cunoscute toturora; discute, combata, aduca decisiuni, ori faca chiaru si memorandu; si in fine aléga o deputatiune resoluta si impunetoria, care se duca la Oradea-mare decisiunile, ori asia dicundu dorintiele expresse ale clerului diecesanu; unde apoi se insiste din respoteri pentru convocarea catu mai grabnica a multu doritului Consistoriu plenariu; se insiste barbatesce, si se nu se lase a fire cumva sedusi prin vorbe gole. Cam asia mi se pare mie, cà s'aru poté intrupá vorbele de mai susu din pasagiulu fratiloru satu-mareni.

Dar cei ce voru luá parte in Consistoriulu plenariu — in sperantia cà se va convocá odata — trebue se fia la culmea missiunei loru! — Se scóta la lumin'a dilei tóta starea actuala a diecesei; dispara si umbr'a mîrsiaveloru interese personali, fia acelea de ori si ce natura. Numai asia se va poté cunósce adeverat'a stare a lucruriloru, si numai asia va poté se stralucésca adeverulu in tóte splendórea sa, cá se 'lu védia si se 'lu cunósca toti cei ce se intereséza de elu, cari la tempulu seu voru sci se judece apoi, cine va fi celu binemeritatu si demnu de a i se strigá „ossana!“

In fine am se declaru, cà nescriendu din mancarime, eu nu voiu mai esí „la discussiuni publice mai adenci si mai detaiate despre materi'a sulevata“ — precum se exprimu fratii satu-mareni — cà-ci le am disu, cate le am aflatu de lipsa a se dice in acést'a causa; de nu dora póte acusi, dupa-ce voiu fi fericitu a vedé negru pe albu stralucindu sumele cele mari in cifre rotunde. — Vederemo!*)

Unu Preotu.

---

*) Nagy-Károly.

*) Facuràmu locu si acestei corespondentie din dieces'a Oradei, din causa mai vertosu, cà man'a dela care ne veni este dupa càtu scimu noi, din cele mai bine informate in afacerile acelei veduve triste si neconsolabile, ce se numesce dieces'a gr. cat. a Oradei. Nu publicàmu cu placere informatiuni de natur'a acestora; ni se stringe pieptulu candu le cetimu, dar' cá publicisti ne simtîmu indatorati a dá locu la càte unu tîpetu de dorere, care, judecandu dupa tóte càte s'au publicatu de unu anu incóce, semena tare cà este profunda si aprópe desperata. In adeveru, ce póte fi mai intristatoriu, de càtu a vedé pe membrii unei diecese intrebandu-se unii pe altii despre starea fonduriloru, a dreptei loru proprietàti. Au nu-ti vine se te intrebi: dupa care canóne bisericesci s'au dupa care statute diecesane se administra acele fonduri? precumu si deca episcopulu acelei diecese mai cunósce vre-o ordine ierarchica, ori cà elu face totulu de capulu seu? Nu sunt obligati episcopii sufragani, consistoriele si capitulele loru a transmite computurile la metropolía spre revisiune? Si guberniulu, carele are ochi de vulturu asupr'a fonduriloru archidiecesane, cu privire la dieces'a Oradei face esceptiune tienendu-se strictu de stipulatiunile concordatului dela anulu 1855? In diariele straine s'au scrisu multe, aici in patria se vorbescu si mai multe despre resistenti'a obstinata a episcopului Oradei mari facia cu autoritatea metropolitului de Alba-Juli'a. Se pare inse, cà acestu casu fora esemplu in biseric'a lui Christosu este consideratu cá unu secretu publicu, de care vorbesce tota lumea, dara nimeni nu-lu constata in modu autenticu. Firesce cà morbulu acesta este de o natura fórte delicata; déca inse elu esiste, scapare nu este, trebue se i-se caute medicin'a. Cum s'ar potea cá unu individu, alesu seau denumitu de capu alu vre unei diecese, se cuteze a-si cere hirotonirea in episcopu pana nu va jurá, cà recunósce ordinea hierarchica si subordinatiunea ceruta de canóne? In adeveru, nu fara cause grave se observa in biseric'a orientala pana in diu'a de astadi vechi'a praxe de a se hirotoni unu episcopu nu numai prin unulu, ci prin trei. Red.

Sciri diverse.

(Sibiiu.) Érn'a in acésta regiune nu vré se lase din asprimea sa. Dupa càteva dile moi neo'a de pe la feçie incepuse se dispara; dara dilele acestea érasi ninse. Venturi fórte reci, proprie lui Fauru, ne aducu aminte mai pe fia-care di, cà suntemu espusi furiei loru pe acestu platou destulu de intinsu.

Placerile carnevalului decurgu si aici cá si pe airea; se pare inse cà in acestea timpuri grele chiaru si acelea placeri sunt mai multu conventionali, de càtu spontanee.

„Se mergemu si noi la unu balu, cá se nu dica lumea, cà nu amu fostu la nici-unulu.“

— Astadi in 29 Ianuariu c. v. sa tienutu in Beseric'a nóstra gr. or. de aici sinodulu parochialu estraordinariu pentru alegerea unui capelanu langa inbetratrinitulu nostru parochu. Dupa percurgerea celoru prescrise de dreptulu canonicu tienenduse antaiu siedinti'a Comitetului parochialu, apoi urmà siedintia publica a Sinodului parochialu. In Beserica adunati, tóti membri presenti preste 100 la numeru nu primira altu candidatu dintre competenti — ci toti pe randu aleasera pe candidatulu cunoscutu, carele este teologulu absolutu si mai de multi ani Invetiatoriu in comuna, Ioanu Benna. Finindu-se alegerea in unu modu asia finu, poporulu intregu au remasu fórte multiamitu. Pianulu de josu, 29 Ianuariu 1878.

(Cine va fi succesorulu lui Olteanu?) Intreba „Szabadság“ din Oradea in Nr. 26, apoi recomanda cu totu adinsulu pe dn. Iustinu Pappfi, „cá pe unu bunu poetu si scriptoru eclesiasticu“, dara mai virtosu cá pe omulu celu mai credintiosu ideei statului ungurescu (magyar állameszme). Sunt càtiva ani, de candu citimu si noi fórte desu acésta frase, nu numai in diarie, dara si in acte publice; pàna acumu inse nu s'au aflatu nimeni pe lume, care se ne faca cunoscuta si noue romaniloru definitiunea exacta si chiara a ideei statului ungurescu, cá se scimu si noi ce avemu se tienemu de ea; cà-ci pe frase escentrice de ale diarieloru din Ungari'a noi nu prea damu parale.

(Mobilisarea.) Érasi se multiescu faimele despre mobilisarea armatei nóstre imperiale, séu incai a unei parti considerabile din trensa. De 1½ anu incóce acésta este póte a diecea óra cà ni se spune de mobilisare. Diariele din Ungari'a primescu scirea cu mare placere. Ce le pasa loru, cà nu ele versa sutele de milióne in saculu spartu alu statului, si nu redactorii loru isi voru tienea peptulu deschisu la glóntiele rusesci. Din contra, diariele din Vien'a nu afla nici-o causa pentru mobilisare si versare de sange. Pàna si „Neue fr. Presse“ cunoscuta cá cea mai furiósa aparatória de turci, inemica a rusiloru si nerusînata insultatória a romaniloru si slaviloru, a lasatu aripile cá o gaina muiata in apa si astadi propaga pace intru atàta, in càtu ministerialulu Hon catranitu fórte asupra ei o asemena cu tieganii unguresci, de candu se formase si din ei o compania de insurgenti contra austriaciloru; dara dupace le detera munitiunea, ei cá se arate cà ce curagiu mare au, au mersu totu puscandu pàna ce au ajunsu in façi'a inemiciloru, càtra carii apoi strigara: Aveti norocu cà ne impuscaramu tóta munitiunea, cà-ci altumentrea v'amu arata noi voue; si asia bietii tiegani cadiura in captivitate, unde inse nu le merse reu la càti sciá càte unu „mestesiugu“; numai celoru ce furá, le amblá pe dosu.

De altumentrea, din cea mai diligenta lectura a diarieloru serióse si bine informate, cumu este buna-óra „Presse“ vechia si Fremdenblatt din Vien'a, apoi cele mari din Berlinu, nu poti scóte pàna acumu nici o proba, cà bun'a invoire aceloru trei imperati, inchiaieta inainte cu 2 ani ar fi suferitu vreo lovitura seu stirbire prin evenimentele din urma.

(Sabi'a de onóre a lui Abdul-Kerim). Sciti cà junimea magiara dusese betranului generalu turcescu una sabia scumpa si eleganta in onórea victoriei castigate asupra serbiloru. Sciti inse, cà dupa aceea bietulu comandante supremu cadiendu in disgratia pentru-cà a lasatu se tréca rusii Dunarea cu prea pucine perderi, a fostu datu in judecata, si apoi luandu-i-se tóte distinctiunile, a fostu esilatu. Acuma diariele, mai alesu ale Angliei voiescu a sci, cà sultanulu Abdul-Hamid voindu a onora de marele duce Nicolae, supremu comandante alu armatei rusesci cu o sabia, ar fi alesu spre acelu scopu tocma sabi'a ungurésca luata dela Abdul Kerim. Si non e vero, e ben trovato, dicu italianii; cà-ci in

adeveru evenimentele luara cu totulu alta facia, in càtu astadi turcii intorcu dosulu cu celu mai mare despretiu càtra ungureni si li-o spunu verde in facia: „Cu fanfaronadele vóstre ne-ati insielatu amaru; sunteti nisce ómeni guralivi si laudarosi, carii ati crediutu, cà cu demonstratiunile vóstre copilaresci veti sparia pe unu imperiu de 80 milióne suflete; nu ati spariatu nici chiaru pe romani.

(O crima oribila). Cetimu in „R. L.“: Judele de instructiune, d. Danescu a descoperitu in Bucuresci o crima dintre cele mai revoltatóre. Unu individu numitu Stefanu Logositopolos a ucisu, lucru neauditu, pe propri'a sa mama! Faptulu, pe càtu amu aflatu, s'a petrecutu astu-feliu: Greculu siedea cu muma-sa, in suburbi'a Lucaci din capitala. Betran'a avé óresi-cari mici economii, ér fiulu ei 'i cerea adeseori bani, pe cari ei chieltuiea in desfrenari. Refusandu'i odata cererea, nelegiuitulu s'a infuriatu si a ucisu pe betran'a sa muma cu o lovitura criminala de cutîtu in ânima.

Actulu ingrozitoriu sevarsitu, criminalulu a luatu o lada, in care au asiediatu pe muma sa, transportandu-o astu-feliu la barier'a Colintina. Acolo a angagiatu pe unu tieranu cu carulu golu, cá se duca acea lada la o persóna dintr'o comuna, prin care trecea mergîndu spre casa, si se o lase acolo. Invoial'a facuta, a platitu si s'a departatu. Tieranulu mergîndu si cautandu persón'a indicata, si negasindu, a mersu cu lad'a in comun'a sa, unde a anuntiatu pe primariulu. Acesta desfacîndu lad'a, i se infatisiéza privelistea infioratóre: cadavrulu unei femei fara capu.

Primariulu pe data anuntia politia capitalei, care incependu cercetarea, impreuna cu d. jude de instructie Danescu, a descoperitu si a arestatu pe criminalu. Ieri diminétia politi'a facea cercetare la façi'a locului in strad'a Lucaci, pentru descoperirea capului nenorocitei victime,

— (Unu omoru) din cele mai teribili si estraordinarie s'a intemplatu in 12 Februariu in casarm'a de cavaleria dela Jászberény in Ungari'a. Locotenentele de honvedi calari anume Toth Ferencz a intratu hotiesce la capitanulu seu comitele Emericu Szapáry fratele fostului ministru Jul. Szapáry, si l'a impuscatu, dupaaceea incalecandu elu si servitoriulu seu a fugitu; in alta di inse au datu in urm'a lui totu husarii de honvedi, dara de si au alergatu dupa elu cumu se dice, cu limb'a scósa, nu l'au ajunsu, pentru-cà avea calu fórte bunu, si nici puscaturile càte s'au trasu asupra lui nu l'au nemeritu. In fine inse husarii din armat'a imperiale comuna stationati la Apátin luandu-se dupa elu in diverse directiuni, l'au strimtoratu pe la Heves intr'o asia numita cîarda, unde l'au si prinsu si l'au dusu la Jászberény. Dupa legile militari unu asasinatu cá acesta se pedepsesce in Austro-Ungari'a cu mórte in furci; de aceea unele diarie magiare cá „Hon“ (Nr. 43) sunt fórte nacagite pe asasinu, cà-ci nu'si luà elu insusi viéti'a, ci se aratà asia poltronu, si acumu cá magiaru are se péra spendiuratu.

Conversatiuni literarie.

Colectiunea de documente istorice a lui Eudoxiu E. Hormuzache.

(Urmare).

Dupa-ce s'a decisu, cá colectiunea se se tréca cu invoirea familiei in Romani'a si acolo se se tiparésca cu spesele publice, aceea s'a si inceputu sub titlu:

„Documente privitóre la Istori'a Romaniloru, culese de Eudoxiu de Hormuzache. Publicate sub auspiciele Ministeriului Culteloru si alu Instructiunei publice“. Intr'aceea impregiurari momentane estraordinarie au cerutu, cá in locu de a incepe publicarea cu volumulu I., adeca cu documente vechi, latine si slave, la care si de altumentrea se cerea luarea unoru mesuri preparative technice s. a., se se incépa cu tiparirea volumului VII., in care se coprindu documente si acte diplomatice adunate parte mare din archivele statului in Vien'a dintre anii 1750 pàna la 1818 in numeru de 299.

Spre a ne face óresicare idea despre importanti'a acestei colectiuni dintr'unu singuru volumu, dv. imi veti permite cá se citamu numai unele, relative mai alesu la istori'a eclesiastica, incàtuva si la cea politica, póte si la istori'a civilisatiunei din marele principatu alu Transilvaniei.

Vomu incepe cu documentulu Nr. II din an. 1751 Dec. 8 dela pag. 4 titulatu: „Epistolae Karlovicensium ad seducendos Valachos Transylvanos“. Acestu titlu de pre documentu editorii ilu esplica asia: Circularea diecesaniloru ortodocsi din Carlovetiu catra romanii ortodocsi din Ardealu, provocandu-i a remané pe langa legea stramosiloru sei si a-si cere unu episcopu ortodocsu“. Circulariulu e compusu in limb'a latina, fóra a fi subscrisu de cineva. Prin trensulu serbii róga pe romani din tóta Transilvani'a, cá se 'si cera episcopu de ritulu grecescu neunitu (Episcopus graeci ritus non unitus); asigura pe romani cà imperatés'a nu voiesce a se face nimenui sila in cestiuni religióse, cà-ci insasi maiest. sa le-a spusu loru asia (pe semne mitropolitului) si au adaosu, cà nimeni nu'i silesce, dara ei de buna voia trecu la uniune si o ceru in tóta Transilvani'a, éra episcopu neunitu nu 'si cerura nici-odata dela gubernatorulu. De ací incolo Carlovitienii mustra pe romanii din Transilvani'a, cà-ci nu 'iau ascultatu ori-candu iau indemnatu cá se merga din tóte satele la gubernatorulu si se'i spuna, cà ei nu vreu episcopu unitu; apoi le predicu, cà de se voru face uniti, voru deveni toti nemti perfecti, pentru-cà asia dicu popii uniti càtra nemti, cà ei sunt nemti (. . . fietis omnes perfecti Germani. Nunc enim evanescunt omnia mendacia sacerdotum unitorum, qui ajebant vobis, quod illi servent ritum graecum, Germanis vero dicunt, quod illi sint Germani, et utrinque mentiuntur). Dupa acestea mai rogandu'i din nou, cá se nu'si lase religiunea parintesca, ii provóca se 'si scótia paspórte, se adune bani celu pucinu càte unu florinu de comuna, se mérga la Carlovitiu, si la imperatés'a, cá se'si céra episcopu serbescu, care si este gat'a (episcopus enim est paratus).

Adica serbii ingrijati fórte de romani, cá nu cumva se'si perda nationalitatea si se se faca germani, ii chiama la Carlovitiu, cá se'si cera episcopu de nationalitate serbu. Nouedieci de ani dominase limb'a germana preste comunele fosteloru regimente granitiarie, si totusi cu singur'a esceptiune de càtiva individi germanisati in a dou'a generatiune prin casatorii, nici cea mica comuna romanésca nu s'a potutu germanisa intru nimicu. Atàtu e de mare poterea de viétia nationala in poporulu romanescu! De altumentrea, documentulu acesta, de si in sene-si interessantu si prea instructivu, numai asia isi castiga valórea sa deplina in istori'a eclesiastica, déca istoriculu ilu va pune alaturea cu importantele acte oficiali din aceeasi epoca, coprinse in colectiunea cumparata de càtra ilustr'a familia Mocioni si de preafericitulu mitropolitu Alexandru St. Siulutiu, si anume cu cele publicate, de si càteva numai in estrase, in „Transilvania“ din anulu 1869 Nrii. 21 et 22. Combinandu acelea documente, se vede curatu, cà una se comandá dela Vien'a si cu totulu altumentrea se executá in Transilvani'a dispositiunile curtiei, séu cà se delaturá cu totulu. Alte-ori se dá ordinatiuni de doue cathegorii, unele publice, altele secrete. Acea stare miserabile a lucruriloru n'a incetatu nici dupace protopopulu Nicolae Balomiri, fostu vicariu generale in Blasiu, scapase cu fug'a la Curtea-de Argesiu, éra de acolo la Russi'a, de unde imperates'a Elisabet'a insarcinà pe ambasadorulu seu dela Vien'a, cá se traga informatiuni exacte despre acelea persecutiuni si se céra dela imperatés'a Mari'a Teresi'a curmarea loru. Din acelea documente sunt a se nota la loculu acesta: Relatiunea gubernatorului c. I. Haller din 22 Maiu 1745. Rescriptulu regescu din 23 Decembre 1745 Nr. Curtiei 327. Altu rescriptu reg. din 14 Octobre 1746 Nr. 331. Relatiunea colegiului montanisticu din 14 Octobre 1752. Protocolulu comissiunei speciali din anulu 1758 Nr. 475 despre amesteculu serbiloru in afacerile eclesiastice ale romaniloru. Rescriptulu reg. din anulu 1759 Nr. 292 despre tolerantia càtra neuniti. Ordinulu imperatesei sub Nr. 1626 din 1774 càtra presiedintele gubernului c. Nicolae Bethlen in acelasiu sensu.

Unu altu documentu originale din colectiunea Hormuzache, relativu la istori'a nóstra bisericésca este la pag. 15 sub Nr. XVI de dato 15 Augustu 1754, Instructiunea imperiala, data comitelui Franciscu Xaveriu Klobusitzky, mitropolitu rom.-catholicu la Calocea, cá comissariu trimisu a cerceta conflictulu dintre unitii si neunitii din diecesea Oradei mari.

Acésta instructiuue e scrisa in limb'a germana, inse càtu se póte de negrijita, precumu in dilele nóstre mai scriu numai in dialectele tieranesci. Ací imperatés'a recunósce, cà din caus'a propagandei religióse s'au facutu mari turburari, ajunse pàna la versari de sange; interdice strinsu orice fortia, ci déca ómenii voru se tréca dela o biserica la alt'a, se'i intrebe omu de omu, pe fiacare in persóna, nu dupa comune intregi, nu prin representanti, nici prin martori. Committe auctoritatiloru, cá investigandu dupa tóte escesele si bataile, se inchiaie processe verbali, dara nimicu se nu decida, pana nu i se voru submitte tóte actele spre revisiune. In càtu pentru conflictele escate intre mitropolitulu din Carlovitiu si episcopulu dela Aradu de una, intre episcopulu rom. catolicu si capitolulu din Oradea de alta parte, comisariulu se afle deocamdata, precumu se dice in dilele nóstre, unu modum vivendi.

La documentulu acesta se póte observá cá prin trecâtu numai atàta, cà pe la 1754 inca nu esistea episcopu diecesanu gr. catolicu in Oradea, prin urmare cà proselitismulu intre romani se facea in comptulu si folosulu rom. catoliciloru de càtra ei insii, pentru-cá precumu in Transilvani'a, asia si in Biharea se 'si consolidedie positiunea facia cu reformatii, carii in acelea parti mai era inca fórte tari.

Unu alu treilea documentu totu din sfer'a istoriei eclesiastice, se afla la pag. 19 sub Nr. XVIII, adeca: Raportulu principelui Kaunitz, càtra imperatés'a Mari'a Theresi'a despre concesiunile ce aru fi se se faca romaniloru orthodoxi din Transilvani'a. Dat'a 9 Octobre 1758. Din acesta ese, cà in caus'a romaniloru se tienusera conferintie ministeriali, éra resultatulu acelora se coprinse intr'unu processu verbale (Protocolu). Imperatés'a inse vediendu opiniuni diferitórie, provocà pe Kaunitz de nou prin unu biletu, cá se 'si descopere opiniunea sa. Atunci elu spuse imperatesei curatu, cà semi-mesurile palliative facu mai multu reu decàtu bine; o róga cá se ia lucrurile omenesci asia precumu sunt, éra nu precumu aru trebuí se fia; se cunósca odata, cà cu forti'a, cu mesuri aspre nu face nimicu, si cà ur'a contra toturoru greco-resariteniloru (elu dice gegen alle Illirier) este inradecinata afundu; se nu dea ocasiuni noue la rebelliuni, la migratiuni si la alte urmari funeste, mai alesu cà acelea càte-va milióne de greco-neuniti sunt unu adeveratu clenodiu alu dinasthiei (ein wahres Kleinod des Durchlauchtigsten Erzhauses), dela carii pe viitoriu va trage folóse si mai mari cá pàna ací; deci Maj. Sa se dea romaniloru din Transilvani'a de episcopu pe unulu anume Dionisie.

Asia s'a si intemplatu, episcopulu serbescu Dionisie Novakovici fu denumitu episcopu la Transilvani'a, inse totu pe langa conditiuni palliative, precumu se scie din alte documente.

Trecemu la documentulu Nr. XXXI din 15 Iuliu stil. vechiu 1763 la pag. 34. Ací vine acelasiu Dionisie Novacovici cu unu circulariu latinescu, adressatu càtra protopopi, preoti si càtra totu poporulu romanescu neunitu din Transilvani'a, in care 'si da titlu: Dei gratia Episcopus Budensis et in Transilvania non unitorum; éra apoi provocandu-se la unu altu circulariu alu seu din anulu precedente, cumu si la unu nou decretu imperatescu, invetia pe cleru si poporu amerintiandu-le cu cele mai aspre pedepse, cá nu care-cumva se cutedie a se amesteca in afacerile unitiloru si cu atâtu mai pucinu se se incumete a'i indemna se tréca la neunire, cà va fi vai de ei, ci se se bucure de toleranti'a ce li s'a datu, de a'si exercita religiunea in libertate.

Istoriculu va sci se intregésca cu acestu documentu pe cele citate mai in susu si se 'lu asiedie la loculu ce i se cuvine, éra canonistulu va potea judeca fórte usioru positiunea unui episcopu lipsitu de sciinti'a limbei romanesci, pusu preste doue diecese, departate una de alta preste 80 de miliarie.

(Urmédia.)

List'a

ofertelor pentru soldatii raniti din Romani'a.

Dela N. Horea 5 fl. Domnele: Florentin'a Munteanu 2 fl. Viór'a Chetianu 20 franci. Sofi'a Osiecky 5 fl. Ecatarine Radivojevits 4 fl. Domnii Georgiu Strainu 2 fl. G. Dimitrieviciu 1 fl. Paulu Jilanu 1 fl. I. Pislea 1 fl. G. Petruceanu 1 fl. I. Ruv'a 4 fl. Dn'a Brilanca Ruv'a 1 fl. Mart'a Eperjesi 2 fl. Domni: N. Barsanu 3 fl. Nenumitu 3 fl. Billek 2 fl. Dr. Iberer 1 fl. M. Pislea 1 fl. Dn'a Maria Stanoiloviciu 4 fl. Domnii: Szabo 1 fl. Derlianu 1 fl. N. Terrianu 1 fl. Eft'a Milla 1 fl. P. Pislea 2 fl. P. Iovescu 50 cr. I. Atimu 1 fl. Chitrinescu 3 fl. Dn'a Fir'a Chitrinescu 2 fl. M. Milloiu 50 cr. Popoviciu 1 fl. Pirtea 1 fl. (cesti doi din comun'a Bani'a). Iosifu Brancoviciu 5 fl. Dn'a An'a Ruv'a 2 fl. I. Marcoviciu 2 fl. Knezoviciu Sándor 1 fl. Apoi din comun'a Prigoru dela I. Campianu 1 fl. I. Careb'a 20 cr. Vichentie Radivojeviciu 5 fl. Ear din com. Prilipetiu colectati priu dlu parochu Blidariu, dela M. Blidariu 2 fl. Mattika 1 fl. Ionu Popoviciu 1 fl. I. Sarva 50 cr. D. Novacescu 20 cr. Ilie Novacescu 20 cr. N. Hersila 40 cr. M. Ciortusu 20 cr. Dn'a An'a Dragiciu 1 fl. A. Ursu 1 fl. T. Ursu 1 fl. M. Dragila 50 cr. I. Piperea 40 cr. S. Piperea 20 cr. N. Murgu 40 cr. S. Andreiu 20 cr. Dn'a Anica Popoviciu 1 fl. si in Fine de la N. Campeanu din Dalbosietiu 1 fl. La olalta 86 fl. 40 cr. si 20 franci. Din acestia cu post'a s'au spesatu 30 cr.

Pretiurile cerealieloru

si altoru obiecte de traiu au fostu la

19 Februariu in Sibiiu:

Grâu, dupa cualitati	1	hectolitru	fl.	8 50—9.50
Grâu, amestecatu	1	„	„	7.30—8.10
Secara	1	„	„	6.20—6.60
Papusioiu	1	„	„	6.40—7.—
Ordiu	1	„	„	7.00
Ovesu	1	„	„	2.70—3.10
Cartofi	1	„	„	3.00—3.50
Mazare	1	„	„	14.50
Linte	1	„	„	18.—19.00
Fasole	1	„	„	10.00
Lardu (slanina)	50	Kilogram.	„	36.00
Untura (unsóre topita)	50	„	„	40.00
Carne de vita	1	„	„	—.36
Oua 10 de				—.40

Cursulu moneteloru in val. austr.

Vienna, 19 Februariu.

Galbinii imperat. de auru	fl.	5.57 cr.
Moneta de 20 franci	„	9.44 „
Imperialu rusescu	„	9.76 „
Moneta germana de 20 marce	„	11.70 „
Sovereigns englesi	„	11.90 „
Lira turcésca	„	10.80 „
Monete austr. de argintu 100 fl.	„	104.— „

Cursuri de Bucuresci in Lei noi (franci).

3 15 Febr. 28 Ianuariu.

Obligatiuni rurali din 1864 cu 10%	l.	93.— b.
Imprumutulu Oppenheim din 1866 cu 8%	„	94.50 „
Obligatiune de imprumutu dominiale din 1871 cu 8%	„	88.— „
Creditu fonciariu (hipot.) rurale cu 7%	„	82.— „
Creditu fonciariu urbanu (alu capitalei cu 7%	„	72.— „
Imprumutulu municipale nou (alu capit.) din 1875 cu 8%	„	81.— „
Fondulu de pensiuni (per 300 l. a.) cu 10%	„	150.— „
Actiunile caliloru fer. rom. din 1868 cu 5%	„	25.40 „
Actiunile caliloru fer., prioritati din 1868 cu 6%	„	73.— „
Daci'a, Compania de asecur. din 1871 actiunea de 250 l. a. 8%	„	120.— „
Romani'a. Compania de asecur., (act. de 100 l. n.) 1873 cu 8%	„	50.— „

„Albina“

Institutu de creditu si de economii in Sibiiu.

Domnii actionari ai „Institutului de creditu si de economii „Albina“ se invita prin acésta, in vertutea §. 19 alu statuteloru societatii la

A cincia adunare generala ordinara,

care se va tiné la Sibiiu in **12 Martiu 1878** stilulu nou, inainte de amédi la 10 óre in casa institutului din strad'a Baier Nr. 1.

Obiecte:

1. Raportulu anualu alu Directiunei, bilantiulu anualu si raportulu comitetului de revisiune.
2. Ficsarea dividendeloru.
3. Distribuirea sumei destinate pentru scopuri de binefacere.
4. Ficsarea pretiului marceloru de presentia.
5. Alegerea unui membru de Directiune in sensulu §. 37 de statute.
6. Intregirea comitetului de revisiune.

DD. actionari, cari in sensulu §§. 22, 23 si 24 din statute voiescu a participa la numita adunare in persóna, séu prin plenipotenti, suntu rugati, a si depune la cassa institutului actiunile loru si eventualu dovedile de plenipotintia celu multu pàna in 9 Martiu 1878 stilulu nou dupa amédi la 6 óre.

Sibiiu 30 Ianuariu 1878.

2—3 *Directiunea institutului.*

Editoru si redactoru respons. **G. Baritiu** in Sibiiu.

Tipariulu lui **W. Krafft** in Sibiiu.